

ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK

ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE

Každoročně se v České republice postaví tisíce objektů. Snahou všech investorů je realizovat stavbu co nejkvalitnější a zároveň co nejlépe hospodařit se soukromými nebo svěřenými veřejnými finančními prostředky. U zadávání veřejných zakázek se předpokládá, že bude efektivní vynaložení peněz daňových poplatníků a snaha o získání kvality ještě intenzivnější.

ZÁKLADEM JE KVALITNÍ NÁVRH STAVBY

Aby klient získal skutečně kvalitní a nepředraženou stavbu, je nezbytné připravit její perfektní návrh. Takový návrh přináší konkrétní řešení, v němž jsou integrována hlediska urbanistická, architektonická, ochranná památek, ekologická, sociologická, provozní, technická, ekonomická a další. Teprve po vytvoření návrhu architektonického řešení probíhají další jednání, zpracovávají se projekty pro územní řízení a pro stavební povolení, započne výstavba završená kolaudací.

Návrh stavby je fází, kdy se zásadním způsobem a definitivně rozhoduje o podobě, ale hlavně o efektivnosti budoucí stavby, zejména o investičních a provozních nákladech. Ve všech dalších fázích se rozhodnutí přijatá v návrhu už jen upřeshňují. Pokud by byla stavba špatně navržena, může se její realizace prodražit a může mít mnohokrát vyšší provozní náklady než stavba navržena dobře.

ARCHITEKTONICKÁ SOUTĚŽ

HISTORICKY OVĚŘENÝ MODEL

Jedním ze všeobecně rozšířených způsobů, jak získat skutečně hodnotný návrh stavby, je ve většině zemí architektonická soutěž. Jedná se o ověřený model, historické záznamy svědčí o soutěžích již několik století, systematicky je pak architektonické soutěžení rozvíjeno a zdokonalováno již více než 160 let. První historicky dobře doložené soutěže probíhaly například ve Florencii. V soutěži na kupoli dómu Santa Maria del Fiore v roce 1418 zvítězil do té doby ještě neznámý tvůrce Brunelleschi a vzniklo tak jedno z nejvelkolepějších architektonických děl v historii. Od poloviny 19. století soutěže zdomácněly v předních evropských metropolích. Byly vnímány jako dobrá cesta ke vzniku kvalitních a zajímavých děl, ale i jako nástroj spravedlivého rozdělování úkolů. Ze známějších světových děl, která vznikla na základě soutěže, můžeme uvést např. Operu v Sydney od Jörna Utzona (1957), Operu v Paříži od Tonyho Garniera (1860), Národní divadlo v Praze od Josefa Zídka (1859) či výstaviště v Brně od Emila Králíka (1927).

NEJTRANSPARENTNĚJŠÍ A NEJÚČELNĚJŠÍ ZPŮSOB

Také Česká komora architektů (ČKA) považuje architektonickou soutěž za nejtransparentnější, protože je veřejně kontrolovatelná, a zároveň nejúčinnější a nejúčelnější způsob výběru vhodného architektonického řešení. Architektonická soutěž je otevřená všem autorizovaným architektům, a sejde se v ní tudíž větší množství návrhů požadované stavby.

Účelem soutěže je vybrat na základě porovnání všech získaných řešení ten nejvhodnější návrh a tím i schopný autorský tým. Zároveň soutěž přináší názor kvalifikované odborné poroty, která se skládá jak ze zástupců investora, tak z nezávislých odborníků.

Soutěž by měla být anonymní, v ideálním případě dvoukolová. Tento postup umožňuje v prvním kole vybrat několik vhodných návrhů (dosud spíše v konceptním nastíněním možného řešení), ve druhém kole upřesnit soutěžícím zadání a dospět k větší podrobnosti návrhu včetně zpřesnění ekonomických parametrů zvoleného řešení, přičemž tento postup umožňuje jednak vyzvat soutěžící k osobní obhajobě, při níž mohou představit i svoji schopnost spolupráce a osobního přístupu ke klientovi a k řešení (zástupci investora mohou klást doplňující dotazy), jednak umožňuje rychleji pokročit v navazujících fázích předprojektové a projektové přípravy stavby.

DRUHY ARCHITEKTONICKÝCH SOUTĚŽÍ

V zásadě jsou rozpoznávány dva typy soutěží. Ideová soutěž slouží vypisovateli pro úvodní seznámení s problémem. Její výsledky mohou být podle očekávání spíše podkladem k důkladnému vypracování stavebních programů, jejich rozvoji nebo naopak opuštění. Často mohou být podkladem pro vypracování podmínek pozdější „projektové“ soutěže, pro další úvahy o tématu. Soutěž projektová obvykle míří nebo má mířit k získání konkrétního návrhu jednoho autora (spoluautorů), jenž by měl být východiskem pro další dopracování studie, či spíše celého projektového díla. Na výsledek takové soutěže by v ideálním případě mělo navázat zadávací řízení dle zákona o zadávání veřejných zakázek.

Opera v Sydney, Austrálie (vítězný návrh Jörna Utzona, architektonická soutěž, 1957)

Centre Pompidou v Paříži, Francie (vítězný návrh centra současného umění od Gianfranca Franchiniho, Renza Piana a Richarda Rogerse, mezinárodní architektonická soutěž, 1971)

Radnice Scharnhauser Park v Osfildernu, Německo (vítězný návrh Jürgena Mayera H., architektonická soutěž, 1998, oceněno Cenou Evropské unie za současnou architekturu – Mies van der Rohe Award 2003)

SOUTĚŽ O NÁVRH (ARCHITEKTONICKÁ SOUTĚŽ) DLE ZÁKONA O VEŘEJNÝCH ZAKÁZKÁCH

SOULAD SE ZÁKONEM

Pořízení návrhu stavby formou architektonické soutěže je v souladu se zákonem o zadávání veřejných zakázek (jedná se o soutěž o návrh dle § 102–109 zákona č. 137/2006 Sb.) a vypisovatel může vítězi (tedy budoucímu projektantovi stavby) zadat ke zpracování všechny fáze přípravy a realizace stavby.

ZADÁNÍ ZAKÁZKY – JEDNACÍ ŘÍZENÍ BEZ UVEŘEJNĚNÍ

Soutěží o návrh se rozumí postup zadavatele směřující k získání návrhu, projektu či plánu zejména v oblasti územního plánování, architektury či stavitelství. Na základě takto získaného plánu, projektu nebo návrhu poté zadavatel zadá vybranému účastníkovi (obvykle vítěznému týmu architektonické soutěže) veřejnou zakázku na služby, pro jejíž zadání použije jednací řízení bez uveřejnění (dle § 23 odst. 6 zákona o veřejných zakázkách). Cílem soutěže o návrh je nalezení určitého návrhu (projektu), cílem následného jednacího řízení bez uveřejnění je uzavření konkrétní smlouvy o dílo jednodušším a efektivnějším, to jest především rychlejším postupem.

SOUTĚŽNÍ ŘÁD ČESKÉ KOMORY ARCHITEKTŮ

Při vyhlašování architektonické či urbanistické soutěže o návrh je třeba mít na paměti, že zákon o veřejných zakázkách se v popisu soutěže o návrh omezuje pouze na míru nezbytně nutnou, konkrétní podmínky jsou uvedeny v Soutěžním řádu České komory architektů. Soutěžní řád ČKA je sice podzákonnou normou závaznou pouze pro autorizované osoby, nicméně je nezbytné jej dodržovat všemi vypisovateli, aby byla soutěž shledána regulérní a legální. ČKA je vydáním takového řádu pověřena zákonem. Ve většině zemí EU i dalších zemích platí podobné právní předpisy umožňující pořádání soutěží. Jejich užití je víceméně kompatibilní se soutěžním řádem ČKA, znám je především vzorový soutěžní řád Mezinárodní unie architektů (UIA).

SOUTĚŽNÍ PODMÍNKY

V soutěžních podmínkách, které vypisovatel soutěže sestaví, musí být jasně rozlišováno mezi závaznými požadavky podstatného charakteru a těmi, které umožňují soutěžícím svobodu výkladu. Soutěžní

podmínky by měly upravovat především ustanovení o podkladech pro soutěžící, o účelu a předmětu soutěže (pojmenovat a upřesnit vyhlášovací záměry a požadavky na stavbu), obsahu a formě soutěžního návrhu, stanovení cen a odměn, stanovení soutěžních lhůt, stanovení členů soutěžní poroty, kritérií pro hodnocení a způsobu rozhodnutí o pořadí a udělení cen a odměn. Jedním z kritérií může být samozřejmě i výše investičních a provozních nákladů výsledné stavby. Významnou součástí soutěžních podmínek jsou ustanovení o rozsahu oprávnění vyhlášovatele dále nakládat se soutěžními návrhy a respektování autorských práv autorů. (Soutěžní řád ČKA, vzorové soutěžní podmínky pro zadavatele veřejných i soukromých zakázek, příručka pro zadavatele architektonických / urbanistických zakázek prostřednictvím soutěže o návrh a další informace viz www.cka.cc – soutěže – info pro vyhlášovatele, zároveň ČKA nabízí konzultace v této oblasti.)

DALŠÍ ZPŮSOBY ZADÁNÍ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY

VEŘEJNÉ OBCHODNÍ SOUTĚŽE

Celá řada zadavatelů dává přednost jiným způsobům získání projektanta stavby než prostřednictvím soutěže o návrh. To ale pak znamená, že nebudou včas diskutovat architektonické řešení objektu, do něhož se rozhodli vložit nemalé finanční prostředky.

Jedním z nejběžněji používaných postupů je zadání veřejné zakázky na zpracování projektové dokumentace prostřednictvím otevřeného řízení, veřejné obchodní soutěže – VOS (dle zákona č. 137/2006 Sb. a v návaznosti na obchodní a občanský zákoník a další předpisy). U jiných způsobů zadávání zakázky včetně VOS může zadavatel požadovat předběžné určení ceny či doložení kvalifikace, předložení profesního portfolia, životopisu s referencemi, termínů apod. V průběhu zadávacího řízení však není možné požadovat přímo návrhy řešení (např. konkrétní studii), protože zákon o veřejných zakázkách neumožňuje požadovat (v rámci podání nabídky) řešení ani části budoucího předmětu zakázky. K získání návrhu lze použít pouze výše popsanou alternativu – soutěž o návrh, na niž navazuje jednací řízení bez uveřejnění.

POVINNOST DODRŽOVÁNÍ ZÁKONEM STANOVENÝCH POSTUPŮ

Zpracování projektů staveb, pořízení územněplánovací dokumentace nebo podkladů spadá pod zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách.

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové (vítězný návrh ateliéru Projektil architekti, arch. soutěž 2000, realizace oceněna Grand Prix architektů 2009)

Horní náměstí v Olomouci (vítězný návrh ateliéru HŠH, arch. soutěž 1995, oceněno Grand Prix architektů 2002)

Fakulta chemicko-technologická a tělovýchovná zařízení univerzity Pardubice (vítězný návrh L. Kuby a T. Pilaře, soutěž 2001, oceněno Grand Prix architektů 2009)

kách, a to do kategorie tzv. zakázek na služby. Zákonem stanovené postupy zadání veřejné zakázky (ať už se jedná o veřejné obchodní soutěže, soutěž o návrh či jiné typy zadání zakázky) musí zadavatel použít v případě, že součet celkové hodnoty udělených cen a odměn (plateb) v soutěži a předpokládané hodnoty veřejné zakázky na služby navazující na soutěž (nebo pouze hodnota veřejné zakázky na služby) dosahují limitů určující nadlimitní zakázky (finanční stropy pro zakázky na služby viz zákon o veřejných zakázkách § 12).

NEKVALITNĚ ZADANÉ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY PODCENĚNÍ VÝBĚRU ZPRACOVATELE PROJEKTU

Česká komora architektů a její členové se bohužel opakovaně setkávají s nekvalitně zadanými veřejnými zakázkami na zpracování projektové dokumentace. Soutěž o návrh neproběhne a objevuje se pouze obvykle špatně připravená a vyhodnocená veřejná obchodní soutěž. (Je s podivem, že například nejbliže za našimi hranicemi se vypisují ročně stovky architektonických a urbanistických soutěží následně realizovaných podle soutěžních návrhů, jak je například zřejmé z časopisů cele věnovaných přehledu o soutěžích.)

Zpracování projektu přitom naprosto zásadně ovlivňuje kvalitu výsledné stavební realizace. Bez kvalitního projektu nelze kvalitní realizace docílit. Proto bychom mohli označit podcenění výběru zpracovatele projektu za rezignaci na kvalitu výsledné realizace. Tato situace může pak téměř vždy zapříčinit nedostatečné zhodnocení, nebo dokonce znehodnocení vložených veřejných finančních prostředků.

Zadavatel si u otevřené veřejné obchodní soutěže na zpracování projektové dokumentace z dodaných požadovaných podkladů (předpokládané náklady na výstavbu, portfolia, reference atd., nikoliv však návrhu řešení stavby) vybere projektanta. Tomu je poté zadáno zpracování projektu.

MOŽNÉ NEDOSTATKY VEŘEJNÉ OBCHODNÍ SOUTĚŽE

Příčinou zmařené VOS jsou pak většinou tyto nedostatky: dodaný projekt je nekvalitní (v počátku neexistovala dostatečná definice zadání, která umožnila nízké nabídkové ceny na dodávku stavebních prací a způsobila následný nekorrigovatelný nárůst cen); investorský záměr byl podceněn (nereálný vztah mezi požadavky investora a předpokládanými náklady a následná změna zadání v průběhu zpracování projektové dokumentace); dochází k obcházení zákona (rozdělení za-

kázky na několik fází a tím na podlimitní zakázky – hrozí pak konflikt s autorským zákonem při přebírání jednotlivých fází, hrozí změny projektu); nevyužití zákonné možnosti vypsat soutěž o návrh (preferuje se nejnížší nabídka, nikoli hledání nejlepšího architektonického řešení); diskriminační kvalifikační předpoklady (neúměrné požadavky na kauce, obrat firmy atd., které zamezí účasti kvalitních projektantů); další postupy usilující o monopolní postavení dodavatelů.

NEVHODNÝ POSTUP

Investor používá VOS navíc i v případech, kdy k tomu není nucen zákonem – tzn. po ukončení architektonické soutěže nezadá zakázku prostřednictvím jednacího řízení bez uveřejnění, ale rozhodne se nepochopitelně vypisovat další výběrové řízení – tentokrát VOS na dodavatele projektové dokumentace. Na mysl máme samozřejmě jen případy zadávání nepoučeného, vedeného jinak dobře míněnou snahou o úspory (jakkoliv zejména zde platí proslulé anglické pravidlo: „nejsem tak bohatý, abych si mohl dovolit levné věci“). Stranou ponecháváme případy zjevně zadávané se záměry nečestnými, se snahou se neoprávněně obohatit, zadat zakázku spřízněným osobám nebo jinak obcházet zákon i dobré mravy.

NEREGULÉRNÍ ARCHITEKTONICKÉ SOUTĚŽE

Každá architektonická soutěž (soutěž o návrh), by měla být v souladu se zákonem o zadávání veřejných zakázek, ale i se Soutěžním řádem České komory architektů. ČKA musí vydat každé architektonické soutěži **doložku regulérnosti**, jelikož je ze zákona č. 360/1992 Sb. pověřena dohledem nad regulérností soutěží a výběrových řízení.

Mezi důvody vydání neregulérnosti patří především: absence cen a odměn, není uvedeno složení poroty nebo je nevyvážené, termín dodání návrhů je kratší než 6 týdnů, předmět soutěže je nedostatečně definovaný, absentují soutěžní podklady, není uveden jasný způsob hodnocení a hodnotící kritéria, není jasný způsob nakládání s návrhy, chybí ustanovení o právech a povinnostech vyhlásovatelů a soutěžících, chybí ustanovení zajišťující zachování anonymity apod.

Šest příkladů vítězných návrhů architektonických soutěží:

Návrh úprav Karlova náměstí, Praha 2 – Vladimír Štulc, Jan Vrana, Kryštof Štulc, 2009

Urbanistická koncepce rozvoje města Písek – FACT, v. o. s., 2008

Nový sružený městský most přes Vltavu – Roman Koucký architektonická kancelář, s. r. o., 2006

CO UDĚLAT PRO VYHLÁŠENÍ SOUTĚŽE?

- 1) Promyslet si předmět soutěže a pak zvolit vhodný druh soutěže (architektonická, urbanistická, konstrukční / veřejná, vyzvaná, kombinovaná / jednokolová, dvoukolová / ideová, projektová), případně jej konzultovat s Českou komorou architektů.
- 2) Zpracovat koncept soutěžních podmínek podle vzorových soutěžních podmínek ČKA, které jsou k dispozici na webových stránkách ČKA, a předat je ČKA k předběžnému posouzení, a to nejméně 15 dnů před ustavující schůzí poroty; konzultovat soutěžní podmínky s Kanceláří ČKA se doporučuje s větším časovým předstihem, nejlépe od počátku příprav.
- 3) Připravit soutěžní podklady (grafické, textové) včetně stavebního programu v papírové i digitální podobě, popřípadě rozhodnout, zda budou podklady předávány pouze digitálně, a projednat, případně doplnit jejich obsah a rozsah na ustavující schůzi s porotou.
- 4) Sestavit soutěžní porotu včetně pomocných orgánů poroty a pozvat ji na ustavující zasedání poroty k projednání a odsouhlasení soutěžních podmínek. Projednání, popřípadě doplnění či upravení soutěžních podmínek a podkladů se rozhodně doporučuje zejména v případě, že zadavatel nemá se soutěžemi mnoho zkušeností.
- 5) Definitivní znění soutěžních podmínek schválených vyhlášovatelem a porotou předat ČKA k vystavení regulérnosti soutěže.
- 6) Zajistit vyhlášení soutěže v Informačním systému o zadávání veřejných zakázek (v rámci tohoto systému lze zveřejnit soutěž také v Úředním věstníku EU) www.isvzus.cz a nejméně v jednom informačním médiu s celostátní působností nejpozději v den vyhlášení soutěže.

Vypisovatel soutěže rozhoduje sám o druhu soutěže, obsahu soutěžních podmínek, složení poroty, výši odměn a cen v soutěži či honorářích za činnost v odborné porotě a za další konzultace. Česká komora architektů hraje při přípravě soutěže pouze roli poradní a konzultační a na závěr vystaví doložku regulérnosti.

ODBOBNÁ POROTA POSUZUJÍCÍ NÁVRHY

Členy poroty jmenuje vyhlášovatel z řad kvalifikovaných odborníků, zejména architektů a urbanistů, případně jiných odborníků dle předmětu soutěže. Členy poroty mohou být i zástupci vyhlášovatele soutěže, budoucího uživatele a představitelé místní správy. V zájmu nezávislosti rozhodování však musí být nadpoloviční většina členů poroty nezávislá na vyhlášovateli. Porota má vždy lichý počet členů, nejméně tři a nejvíce jedenáct (doporučený počet řádných členů poroty je 5 až 7).

Porota:

- 1) se skládá se z kvalifikovaných odborníků,
- 2) spolupracuje s vyhlášovateli při sestavování soutěžních podmínek včetně stavebního programu,
- 3) v průběhu soutěže zodpovídá dotazy soutěžících,
- 4) zprostředkovává rozpravu mezi klientem a architektem,
- 5) je zárukou objektivního výběru toho nevhodnějšího řešení.

PŘEDBĚŽNÝ ROZPOČET SOUTĚŽE

Náklady na přípravu soutěže (zpracování soutěžních podmínek a podkladů, zajištění vyhlášení soutěže v tisku, zajištění podkladů pro soutěžící apod.)

Náklady na ceny a odměny (vychází ze soutěžního řádu ČKA – § 12 – viz www.cka.cc – soutěže)

Náklady na jednání poroty (činnost nezávislých členů poroty je honorována jako činnost vysoce až velmi vysoce kvalifikovaná. Ustavující schůze trvá obvykle 4 hodiny, hodnotící jednání asi jeden až dva dny podle počtu odevzdaných návrhů)

Náklady na činnost sekretáře soutěže a přezkušovatele (sekretář – asi 50–100 hodin, přezkušovatel – asi 15 hodin)

Náklady na výstavu, případně vydání katalogu či jiných propagačních materiálů (souvisejí s celkovým počtem hodnocených soutěžních návrhů, dále s místem a způsobem vystavení soutěžních návrhů, s kvalitou sborníku)

PS PRO SOUTĚŽE PŘI ČKA

Zájemci o uspořádání soutěže či konzultace v oblasti zadávání veřejných zakázek mohou kontaktovat Pracovní skupinu pro soutěže:

Kancelář ČKA v Brně

Starobrněnská 16/18, 602 00 Brno

Tel.: 542 211 809, e-mail: souteze@cka.cz

Více na www.cka.cc

Hudebně dramatická laboratoř JAMU v Brně – Pavel Rada, Milan Rak, Alexander Skalický, 2003

Plavecký bazén v Kaplici, Jiří Brož, Jan Linhart, Arnošt Navrátil, 2007

Dostavba prostoru Masaršská – Holubí – Lazebnická v Opavě – Jaromír Syrovátko, Bedřich Kostorek, Dušan Řezáč, Ondřej Syrovátko, 2008